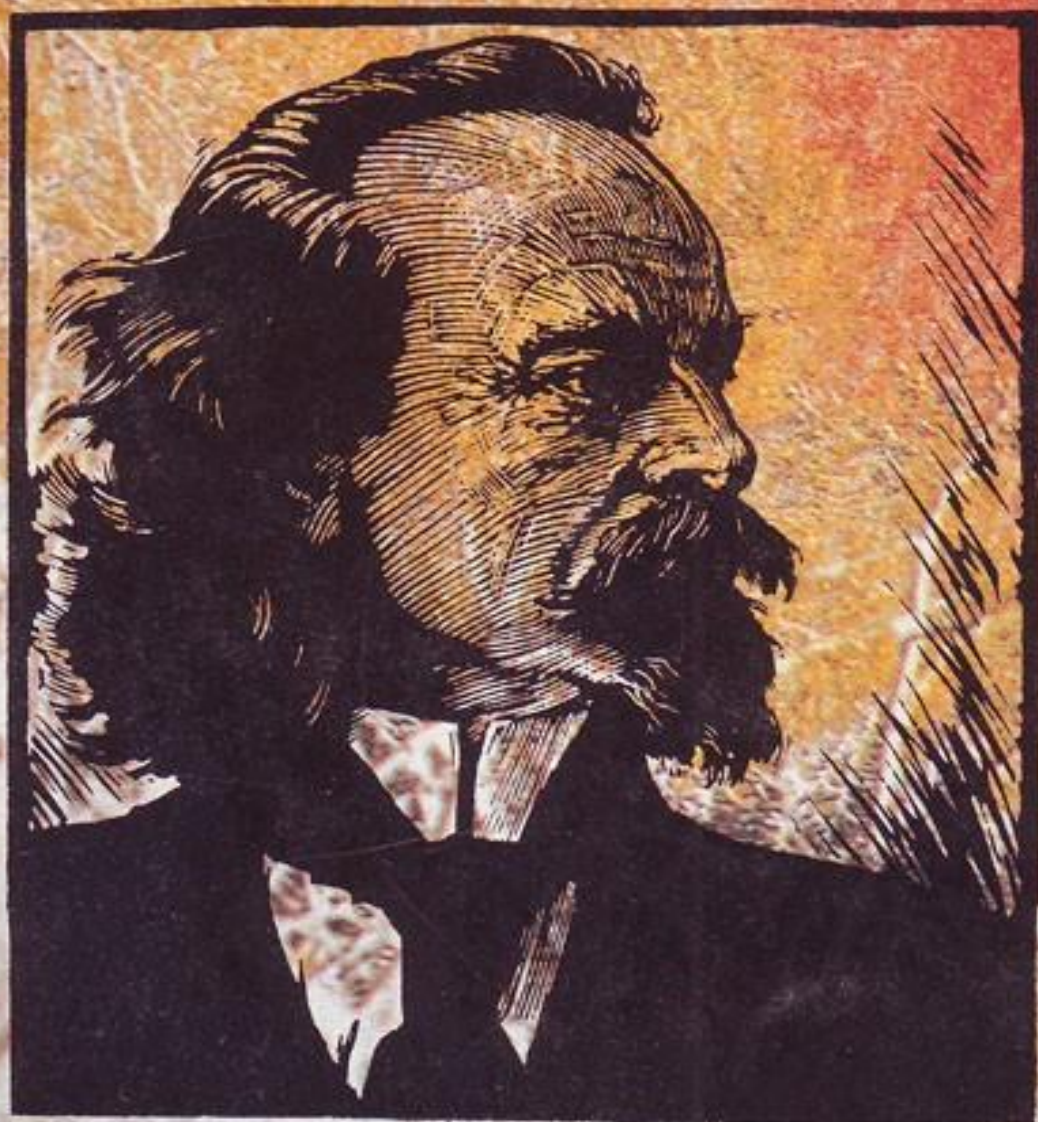

РУСКА МУЗЯ

КОНСТАНТИН БАЛМОНТ
ДОЙДОХ ДА ВИДЯ
СЛЪНЦЕТО

КОНСТАНТИН БАЛМОНТ
ДОЙДОХ ДА ВИДЯ СЛЪНЦЕТО
ИЗБРАНА ЛИРИКА

*Когато слушаш Балмонт, винаги чуваш
пролетта.*

Александър Блок

МАРИНА ЦВЕТАЕВА

СЛОВО ЗА БАЛМОНТ^[1]

Трудно е да се говори за такава неизмеримост, каквато е поетът. Откъде да се започне? Къде да се свърши? И може ли изобщо да се започва и свършва, щом като онова, за което говоря, е: Душа — всичко — навсякъде — вечно.

Затова ще се огранича с лични неща, а от тях — с най-важните, с онова, без което Балмонт не би бил Балмонт.

Ако трябва да назова Балмонт само с една дума, без да се замислям бих казала: „Поет.“

Не се усмихвайте, господа, не бих казала така нито за Есенин, нито за Манделщам, нито за Маяковски, нито за Гумилъв, нито дори за Блок. Защото във всеки от тях освен поета имаше и нещо друго — по-голямо или по-малко, по-добро или по-лошо, но още нещо. Дори и у Ахматова я имаше молитвата — извън стиховете.

У Балмонт освен поета няма друго. Балмонт и поет — са равнозначни. И затова, когато го потърсите, а близките му отговарят: „Поетът спи“ или „Поетът излезе за цигари“, няма нищо смешно или претенциозно, защото тъкмо поетът спи и сънищата му са сънища на поет, и именно поетът, и никой друг, е излязъл за цигари, в което не би се усъмнил нито един лавкаджия, виждайки го до тезгяха.

Всеки балмонтовски жест, всяка дума са белязани с клеймото — печата — звездата — на поет.

*И Аполон към жертва свята
не го ли призове — сломен
във грижите на суетата
е малодушно потопен.
Мълчи свещената му лира,
душата сладостно скърби,*

*и сред чедата на всемира
най-жалък той е може би^[2].*

Тези стихове не се отнасят за Балмонт. Аполон винаги е призовавал Балмонт и Балмонт никога не е бил потопен в грижите на суетата, свещената му лира никога не е мълчала, душата му никога не е вкувала „сладостна скръб“, сред чедата на всемира Балмонт не само че не е бил най-жалък, той изобщо не е бил сред тях и не е познавал такива, както не е познавал и самото понятие „жалък“...

Да вземем действителността. Балмонт напълно и в най-висша степен е освободен от нея така, както и в деловите си разговори. „Марина, донесох ти монета.“ За него парите са тъкмо монета, дори нищожните хартиени банкноти за него са — жълтица. А колкото до франковете и рублите, той просто не благоволяваше да им обърне внимание. Нещо повече ще кажа: той изобщо не познаваше живота...

Кламар, предградие на Париж, преди две години. Срецам Балмонт след доста дълга раздяла... Радост, ръкостискане, упреци, че не сме се виждали толкова време, учудване, как сме могли толкова дълго един без друг... „Но как живея през всичкото това време? Лошо ли?“ — „Марина! Бях напълно щастлив: два месеца бях в старата Индия.“

Бил. И толкова.

С Балмонт всичко е като в приказките. „Богати са пътищата на живота“ — както сам казва в „Планински върхове“^[3]. „Да, но ако вървиш по тях с Балмонт“ — ще добавя аз.

Често слушам за балмонтовската високопарност.

Да — в хубавия, в изначалния смисъл на думата.

Той се рее^[4] във висините и не желае да се спусне. Не желае ли, или не може? Аз бих казала, че земята под нозете на Балмонт винаги е приповдигната, т.е. той вече ходи по първото ниско небе над земята.

Когато Балмонт е в стаята, в стаята е страховито.

Веднага ще обясня.

В живота си, откакто съм се родила, не съм се бояла от никого. Освен от двама души: от княз Сергей Михайлович Волконски^[5] (на него са посветени и за него са написани стиховете ми от цикъла „Ученик“) и от Балмонт.

Бояла съм се, боя се и съм щастлива, че се боя.

Какво означава „боя се“ за такъв свободен човек като мен.

Моето „боя се“ е страх да не доразбера нещо, да не навредя на самата себе си, да не падна в очите на по-големия. Но какво общо има тук между княз Волконски и Балмонт. Нищо освен моя страх. Страх, който е възхищение...

Деветнадесет години са минали от първата ни среща. И никога, нито за миг в присъствието на Балмонт не съм се чувствала делнично. За деветнадесет години общуване с Балмонт не можах да свикна с него. Трепетът на благоговение през тези деветнадесет години не намаля. В присъствието на Балмонт винаги се чувствам като пред повисш. В присъствието на Балмонт аз и по-иначе ям, съвсем друго ям. Хлябът с Балмонт е истински хляб насъщен, а картофите — московски или кламарски — съвсем не са картофи, а разкошен пир...

Защото присъствието на Балмонт е високо присъствие...

Често чувам за позата у Балмонт. Дори от литератори. Дори от добри. Ще започна с общото опровержение веднъж и завинаги: първо — поетът няма пред кого да позира. Къде са живописците му? Второ — няма за какво: той е толкова забележим, че единственото му насъщно желание е да мине незабележимо...

Онова, което така често приемат за поза, е самата природа на поета, странна за обикновения човек, като например носовите ап и ен у Балмонт.

Да, Балмонт ги произнася не като другите, да, неговите ен и ап имат тигров призвук, но той не само тях произнася по-иначе, той и крачи по-иначе, той целият е по-друг. Би било учудващо, ако произнасяше думите като всички — той, който и в най-обикновената дума винаги внася нещо особено.

И още нещо, господа, у поета по-силно от когото и да било говори кръвта: предците. Почти като у овчарката.

Литовските извори — ето с какво, наред с лирическата особеност, се обяснява „позата“ у Балмонт.

А стойката на главата му? Но така му я е поставил господ бог. Не може смирено да носи главата си човек, който на двадесет години пише:

*Аз виждам, аз зная как бурята тук
приижда, руши и ечи.
И щом във очите погледна на друг,
той мигом затваря очи.*

Оттук — и погледът на Балмонт, най-неустрашимото, което съм виждала в живота си. По-точно: от погледа са и стиховете. И още: онова, което с думите на персийския поет е казал слънчогледът: „Високо държи главата си онзи, който често гледа слънцето“...

И още нещо: позата е противоположна на природата. А ето думите на Балмонт за природата във важна и дори страшна минута на живота му.

Преди две години. Същият Кламар. Балмонт се оплаква от зрението си: трепти, мерзелее се, танцува...

— Андре Шепие. Отдавна мечтаех за тази среща! Но моят приятел, издателят от 1830 година, не се е съобразил с очите ми от 1930 година.

Слънчев ден. Стоим на моята портичка.

— Марина! Не ме мисли за безумец. Но ако ми е съдено да ослепея — и това ще приема. Защото това е природата. А аз винаги съм живял по нейните закони.

И като вдига лице, подлагайки го на слънцето, с движение на свещеник-жрец (но вече и на слепец) :

— Слепотата е удивителна печал... И... — тайнствено — аз не съм самотен. Аз имам велики предшественици: Омир, Милтън...

Балмонт заслужава нашата всеобща благодарност...

Господа. Ще минат години. Балмонт е литература. А литературата е история...

[1] „Слово за Балмонт“ е написано по повод петдесетгодишната литературна дейност на поета и е прочетено на благотворителната вечер, посветена на Балмонт, състояла се на 24 април 1936 година в парижката зала на Социалния музей. Публикува се със съкращения. ↑

[2] А. С. Пушкин — „Поет“. Бел. прев. ↑

[3] Прозаичен сборник на Балмонт. — Бел. прев. ↑

[4] Рея се — парить (рус). Оттук и играта на думи: високопарность — парить. — Бел. прев. ↑

[5] С. М. Волконски (1860–1937) — внук на декабрист, театрален деец, писател. — Бел. прев. ↑

ОГЪНЯТ, ВОДАТА, ЗЕМЯТА И ВЪЗДУХЪТ...

Огънят, Водата, Земята и Въздухът са четирите величествени Стихии, с които неизменно живее душата ми в радостно и тайнствено съприкосновение. Нито едно усещане не мога да отделя от тях и никога не забравям тяхното Четиригласие.

Огънят е всеобхватна тройна стихия — пламък, светлина и топлина, най-красивата от всички. Водата е стихията на ласката и влюбеността, съблазняваща глъбина, гласът ѝ е влажна целувка. Въздухът е всеобгръщаща люлка-гроб, саркофаг-легло, почти неусетен полъх на Вечността и невидим летопис, отгърнат само за душевния взор. Земята е черна рамка на ослепителен диамант, но Земята е и небесен Изумруд, скъпоценен камък на Живота, пролетно Утро, нежно разцъфнала Градина.

Обичам всички Стихии еднакво, макар и по различен начин. И знаей, че всяка стихия е и галювна като люлчина песен, и страшна като тътен на приближаващо вражеско войнство, като избухнал гръмогласен дяволски смях.

Водата е по-нежна от Огъня, в нея е заложено женското начало — нежна, влажна всевъзприемчивост. Огънят понякога не е така нежен, но той е по-силен, по-сложен и по-страшен, той е по-съкровен и по-проникновен. Във Въздуха потъва погледът и душата се понася към Вечното, към бялото царство на безтелесността. Земята ни е най-скъпа от всички Стихии — височини и низини — и към нея се притискаме нежно, с щастливи тръпки в гърдите и с глухи, сподавени ридания.

Обичам всички Стихии и с тях живее моето творчество.

То — това възникващо и едва-едва мержелеещо се творчество — се роди от скръбта, потиснатостта и здрача. Роди се под северното небе, но по силата на вътрешната неизбежност, през жаждата по безграничното, необозримото, през дългите скитания в пустинните равнини и пропасти на Тишината, то се приближи към радостната Светлина, към Огъня и победоносното Слънце.

От книга на книга, очевидно за всяко внимателно око, прехвърлях дъги и знам, че докато живея на Земята, не ще се уморя да прехвърлям нови и нови и че мостът, който мечтата ми гради, води към свободните примамливи далнини.

От сивия здрач към многоцветния Май, от плахата угнетеност към Царицата-Смелост с блестящи зеници, от оскъдицата към богатството, от стените и забраните към Цветята и Любовта, от незнанието към щастието от вечното познание, от гнета към дълбоката въздишка на освобождаването, към радостта да виждаш и пак да галиш с поглед новото, и пак, и пак, безкрай.

И ако действително в различно време еднакво обичам всички Стихии, все пак сега ми се ще да призная, че любимата ми Стихия е Огънят. Аз се моля на Огъня. Огънят е истинска всемирна стихия и който е приел причастието на Огъня, е слят с Мирозданието. С душата си той влиза в тайнствени покои, където горят неугасими светилници — и от тях струят в погледите внушения от вълшебни талисмани, от скъпоценни камъни.

Москва. 3 декември, вечерта. 1904

ЗАВЕТЪТ НА БИТИЕТО

*Аз попитах свободния вятър
как да бъда и млад, и любим.
Отговори ми волният вятър:
„Като вятър бъди, като дим!“*

*Аз попитах морето могъщо
битието какво отреди.
Отговори морето могъщо:
„Като мен многозвучен бъди!“*

*Аз попитах високото слънце
как и аз да изгрея в зори.
Не отвърна високото слънце,
но душата ми чу: „Изгори!“*

МОСТ

*Между Вечността и Времето,
като над река без глас,
от безкрая на Вселената
мост прехвърлен е към нас.*

*Пъстротата чиста, святкаща
вижда онзи в свойте дни,
който със душа очакваща
Господу не измени,*

*който злото, неуспехите
да надвие е успял,
и като дъгата преходна
е изгрял — и отлетял.*

ЕДИНСТВЕНАТА КРАСОТА...

*Единствената красота.
Но не онази — на Елада,
не вдъхновената мечта
и не планинските грамади,
морета или водопади,
и не девича чистота.
Единствената красота —
любов, печал и огорчение,
и доброволното мъчение
за нас приети от Христа.*

МАЙ СВЪРШВА, НЕБОСКЛОНЪТ ВСЕ ПОВЕЧЕ ТЪМНЕЕ...

*Май свършва, небосклонът все повече тъмнее.
На тридесет ще бъда след още пет лета.
И славеят ще млъкне, хлад остър ще повее,
навеки ще угасне за мене пролетта.*

*Ще дойдат дни на странстване и дни на изпитания,
изпълнени с неверие, с неволи и борба,
в които ще ме мъчат най-тежките страдания
и сам ще опозная всесилната съдба.*

*Какво ли предвещава животът, колко драми,
или любов и щастие, докато бъда жив?
Но знам: ще ме излъже, знам: той ще ме измами
и ще ме поведе по пътя най-трънлив.*

*Ще падам може би по този път от рани,
приятели ще губя — те скъпи са ми днес.
А може би — това е най-страшно — да престана
да вярвам в своята правда, да вярвам в своята чест.*

*Но нека! Аз ще тръгна напред без колебание —
в студа, в нощта и в зноя, повярвал в чудеса,
аз искам да изплача поне едно страдание,
аз искам да изтрия поне една сълза!*

ОЧАРОВАЩА СЛЕДА — ОТ ГРЕБЛО...

*Очароваща следа — от гребло,
ще ми се да приближа — всяко зло,
зло не сторил — да съзра, че зад мен
тлее огън надалеч — в моя ден.*

*Щом на сън подпалвах аз — градове,
пламъкът им ще е с мен — векове.
Брате мой! Поет и цар — сринал Рим!
Ние палим като теб — и горим!*

СЛЪНЧЕВ ЛЪЧ

*Аз мозъка си съм пронизал с лъч.
Света оглеждам, чужд на всяка глъч.
Искри аз виждам, облак оцветен.
Духът ми влюбен е. Пиян. Зашеметен.*

*О, как лъчът по пръстите блести!
Как огънят играе и пращи!
Загърбил всяка земна суета,
стоя във центъра на вечността.*

*О, радост — да си зноен, да блестиш!
О, щастие — с мига да изгориш!
От светлината светлина творя.
Аз властвам. Аз блаженствам. Аз горя*

ВЪЗКРЕСЕНИЕ

*Слава на добрата мисъл,
Слава на доброто слово,
Слава на доброто дело —
трите огъня, и нека
и за трите да е вечност.
Който носи блага мисъл,
той изрича блага дума,
той преследва благо дело —
и на трите пътя — слава.
Мисълта е чисто зърно,
словото — стъбло високо,
делото — богата жътва,
триединство увенчава
със сполука всяко дело,
и на трите лъча — слава.
А за битките житейски,
закален от светлината
със закалка тройна, яка,
питацията Заратустра
се размисли за смъртта.
Той сърцето си попита,
но мълчеше то печално,
и попита той тогава
светлия Ахурамазда^[1]:
„Ще ли победим смъртта?“
Светлина на световете
и създател на живота,
луннолик и слънцеок,
каза му Ахурамазда,
и на Заратустра рече:
„Знай, нощта е само отдих*

за негаснещото слънце,
пъпките с роса пои тя,
щом човек възкръсне, значи
победена е смъртта. “
Сведен пред Ахурамазда,
звездните нозе целуващ,
нак попита Заратустра,
със съмнения изпълнен:
„Беше тяло, прах то стана,
вятърът прахта разнесе.
Ще ли тази прах възкръсне
нак по пътищата грешни?“
В гръм и мълнии облечен,
балдахин развял високо
от небесните дъги,
каза му Ахурамазда,
и на Заратустра рече:
„В онзи миг, когато стройно
аз изграждах небесата
без греди и без подпори,
само от сърцевината
на рубините извличах
светлината за простора;
в онзи миг велик, когато
с моята любов и воля
на зачатия утроба
стана кръглата земя;
в онзи миг, когато зърно
аз за първи път създадох
като твърд източен бисер,
в прахоляка разтиляно
многократно да възкръсне;
в онзи миг, когато тука
под властта на дух и воля
във дърветата, в тревите
закияха съкровено
чародейните вълшебства

на живителния огън;
в онзи миг велик, когато
от целувката за пръв път
във утроба материнска
взеха да се очертават
две ръце, нозе, очи —
в ударите на живота
над мъртвилото безлико,
в тези живи очертания,
сякаш от небитието
за живот и смърт спасени,
имаше по-мъчни тайни
от възторга да възкръснеш;
минало и настояще —
бъдното отглеждат те.
Не от минало създавах
всеки днешен миг вълшебен,
не от минало ковах аз
синева като емайл,
изумруда на тревите
и на всеки цвят рубина
аз от нищото изтръгнах
с воля, с творческа мечта.
Колко ми е лесно вече
тежкия метал да взема,
във горнилото да духна
и в разискрения огън
ковкия метал да вая.
Чука тежък ще издигна,
чука бляскав ще стоваря,
пламъкът игрив ще бъде,
жив животът е, смърт няма.
Запомни и не забравяй
само тези три завета —
мисъл, слово и деяние.
Знай, Възраждане ще има,
ако волята е силна,

*Възкресението тук е
истина, а не лъжа. “
И се вдигна Заратустра,
чул, че тътенът затихва,
и видя в небето синьо
седмоцветната дъга,
и видя под планината
ниви, пасища, дома си,
и дочу в горите гъсти
звънък славей как запя.*

[1] Божество от древноизточната религия зороастризм, олицетворение на силите на доброто. — Бел.прев. ↑

БОГ И ДЯВОЛ

*Неразлюбен мой дявол, неразлюбен мой бог,
стон за първия крия, зов — за господата строг,
вик за първия пазя, а за бога — мечта,
но велики сте вие — като теб, Красота.*

*Над земята блужда като облака бял,
ту препуснал на север, ту на юг полетял,
ту от изток на запад зашуми моят път,
и чернеят ахати, и рубини искрят.*

*И е хубав животът — милвам жито и ръж,
зеленее земята от прохладния дъжд,
с гръмотевици гневни и със зли ветрове
сън след сън разрушавам и горя домове.*

*В домовете е душно и е кратък сънят,
а свободно-въздушни са просторът, денят,
след терзания тежки аз летя на възбог,
о, мой дяволе тайнствен, о, единствен мой бог*

НЕ ПОЗНАВАМ МЪДРОСТ

*Не познавам мъдрост, годна и за друг.
Аз обичам само преходното тук.
В преходното виждам цели светове,
пълни с променливи, нежни цветове.*

*Не, не ме кълнете, мъдреци. Пред вас
облаче съм само, но съм с огнен глас.
Облаче съм само... Дишам и вървя.
И зова мечтатели... Вас не ви зова.*

ДОЙДОХ ДА ВИДЯ СЛЪНЦЕТО В НЕБЕТО...

*Дойдох на тоя свят да видя
слънцето.*

Анаксаго

р

*Дойдох да видя слънцето в небето,
и кръгозора бял.
Дойдох да видя слънцето в небето,
върха изгрял.*

*Дойдох да видя сам морето вечно
и майския олтар,
заклучил с поглед светове далечни —
съм господар.*

*Аз победих забравата студена,
една мечта създам.
Аз всеки миг живея откровено,
аз нея цял.*

*Страдания пробудиха мечтата.
Но кой по обич тук
на мен е равен в песента крилата?
Не, няма друг.*

Дойдох да видя слънцето в небето,

*и свърши ли денят
ще пея аз... за слънцето в небето
за сетен път!*

ПОСЛАНИЕ КЪМ ОКЕАНА

*Мой велик, мой древен прародител,
сън хилядолетен пазиш ти —
светлина и здрач, и отмъстител,
небосклон с изчезващи черти.*

*На мига начален огледало,
отразило първите лъчи,
знанието за света събрало —
как пред теб сърцето да мълчи!*

*О, единство волно и далечно,
а животът тук е пустота —
към безкрайността ти дишаш вечно
с хиляди жадуващи уста!*

*Тих и бурен, правда и измама,
ти си и животът, и смъртта —
позволи ми да съм капка само,
твоя капчица от вечността!*

КЪМ ХОРАТА

*О, хора, към вас се обръщам сега,
бях ням и нещастен, убит от тъга,
но щом върховете обикнах, без страх
аз всичко обикнах и всичко разбрах.*

*Разбрах със сърцето си, не със ума,
че царствена радост е скрита в гърма,
погубва той звяра, човека-събрат,
но с него е прелестен нашият свят.*

*Харесва ми всичко на тази земя —
добро или зло, светлина и тъма,
на всичко се моля, но зная добре,
не с ручея, с теб ще се слея, Море.*

*Но знам, на гореци лъчи във властта,
ще звънне пак ручеят над пропастта.
Кой тук обяснил е живота поне,
на мъдрите, мъртвите, казвам: — „О, не!“*

*Над всички слова и над мъдрия храм
стои нещо друго, аз вярвам и знам,
че не мъдростта на житейския път —
световното вино опива до смърт.*

*Кога ли от него ще съм упоен,
да мра, да възкръсвам — отново роден
да чувам на утрото младия зов...
О, хора, изпълнен съм само с Любов!*

СВЕТОВЕН ЗАТВОР

*Когато си помисля колко много са вселените
и че всемирът векове наред е бил такъв,
небето сякаш е затвор с нещастни пленници,
а залезната светлина — от жертви кръв.*

*Отново всички спойки ще се разрушат, нелепо
се късат връзките, за да настъпи пак
игра на ненаситни атоми — чудовищно-свирепи,
невидими циклони и стихиен мрак.*

*И после пак ще завъртят водовъртежите спирални
планети нови, и в космическата тишина
със странна музика, безмълвна и печална,
в неземни пропасти ще плисне светлина.*

*И както векове наред — за да е здраво всяко здание,
в основата му е зазиждан млад живот —
сияещите звездности са пълни със страдание,
от тежки плочи е небесният ни свод.*

СМЪРТ

*О, призрак грозен, демон, дух всесилен
над всички светове и времена,
ти всеки ден събираш плод обилен,
от всяка битка взимаш знамена.*

*В очи безсънни пращаш сън гробовен
и на нещастника, попаднал в плен,
шептиш, о, вятър волен и бунтовен,
о, светлина за всеки угнетен.*

*На всички носиш ти успокоение,
дори на оня, чийто смутен час
е обладан от дързостно съмнение.*

*О, цар и дух на пустош и забвение,
от бездните на злото вдигам глас:
Ела. Яви се. Жаждам примирение!*

ЗАЩО?

*О, чуй ме, господи, аз плача днес, аз страдам,
към теб са моите слова.
Защо душа неземна, господи, ми даде —
и към пръстта ме прикова?
Говоря с тебе аз през мрак многовековен,
със теб — твореца на света,
деца излъгани, със плач и с глас синовен
днес търсим нашия Баща!
За миг да чуя думите ти гръмогласни
и ще просветне моят ден.
Живот, любов и смърт — и страшни, и неясни,
и неизбежни са за мен.
Велик си, господи, но твоят свят студен е,
ням, както всяко божество,
и векове звучи напразно и смирено
гласът ми тих: „Защо? Защо? ...“*

ЗАБРАВЕНАТА КАМБАНАРИЯ

*И видя човекът у човека враг.
Това беше първият голям грях.
И видя човекът в жената
играчка за страстите свои.
Това беше вторият голям грях.
И обикнаха те греховете си, и ги
въздигнаха в култ, и престъплението
смесиха с красотата, и се опиха от
вълшебствата на Изкуството.
Това беше третият голям грях, най-страшният.
И минаха всяка мяра в беззаконието си.*

ИЗ ЛЕТОПИС НА СВЕТА

1

*Там, над нея, там самотна
странна светлина мъжди,
сякаш мъка по живота,
онзи — пълния с беди.
Там, под светлина прощална
и край приказния път,
недоволни и печални
бледи сенки се тълпят —
сенки на онези, дето
със молитви и със мъст
се стремяха към небето,
а лежат в студена пръст,
разбунтувани навеки
от сковаващия хлад,
и изчезнали полека
в другия, отвъден свят.*

2

*Лес, потънал в сън.
Сякаш в гроб вторачен,
някъде навън
стене бухал мрачен.*

*Алена луна.
Смърчове стаени.
Гробна тишина.
Само бухал стене.*

*Сти лесът превит.
А сънят му — чуден.
Някой е убит
тук, в леса безлюден.*

3

*Преди хиляди лета,
под звездите умълчани
брата срещнал брат^[1] в нощта —
сам на горската поляна.*

*Брата срещнал брат в нощта,
смътно потреперал мракът.
И на райската врата
дълго-дълго ангел плакал.*

4

*И хиляди ангели, гении на светлината,
скърбели в небето над сънните тихи поля,
от бога те отговор чакали, а в небесата
звездите най-ясни се скрили зад гъста мъгла.*

*Но господ не казал защо позволил престъпление,
в пространството падали хиляди нощни звезди,
разбрали, на тях че е съдено за изкупление
да дишат и тръпнат над черните хорски бедни.*

5

*Погребален — въртят — хоровод^[2]
милионите сенки отново.*

*И изчезват народ след народ
в светлината на блатни огньове.*

*Не разбират безумците днес,
че кръгът е затворен отдавна,
че измамна и призрачна вест
е миражът в пустинята равна —*

*че освен лудостта и страстта
има друго, най-висше блаженство
първозданната красота
и вселенското съвършенство.*

*Прелестта да проникнеш с любов
в същността на света не разбират
и не чуват неспирния зов
и възторга велик на всемира.*

6

*Стъпкахме цветята като летен зной,
щастие то има пътища безброй.*

*Светеха ни ярко слънце и луна,
но ги няма вече — мрак и тишина.*

*Стъпкахме цветята и ги няма днес,
в облачните бездни — ни звезда, ни вест.*

*Пътища различни водят към смъртта,
щастие желяхме, срещнахме скръбта.*

7

Спи лесът стаен.

*Стихнали дървета.
Някой е ранен
тази нощ в сърцето.*

*В мрака към вълна
се стреми вълната.
Сянка на жена
стене в тишината.*

*Спи лесът стаен,
стон нощта изпълва.
Във вира студен
сянката потъва.*

8

*Русалка събуди се тя.
Със злачни очи се огледа.
На дъното, право в калта
погреба си рожбата бледа.*

*Детето се мята в тъма,
бълнува за слънце свободно.
Русалката волно се смя
във своето царство подводно*

*Годините щом отлетят,
русалката ще побелее.
И хора пред нея ще спрат,
щом водната шир намалее.*

*И хора пред нея ще спрат —
застинало в хлад изваяние.
Пред чудото те ще мълчат —
молитвите искат мълчание.*

*В последния ден ще мълчим,
когато със шепот прощален
с мадоната ще се простим,
дочули пак марш погребален*

9

*Що за тътен там кънти?
Спи светът — ми каза ти.
Спят вековни дървеса
сред безмълвни чудеса —
с духове и със мечти
като в приказка лети.
Тътенът гърми над нас.
Чувам на камбана глас!
„Чуй! Стани!“ — зове в нощта
на земята съвестта.
И камбаната ехти,
на сърцето тя мъсти
за греховната мечта
по невярна Красота.*

10

*Вие сте умрели, мъртви — и това е безусловно,
в пустота и скръб жестока извървахте своя път.
Но, упорствайки, подхвърляте зарчета съдбовни,
други сте, но неотменни, сроковете ви гнетят.*

*Всичко отлетя и свърши, недостойно и достойно,
отредени са ви вече гниенето, тленността.
Ако досега се мъчехте, мъките ще станат двойни,
вие — само прах от смачкана и убита Красота.*

[1] Намек за библейското предание, според което Каин убил брат си Авел. — Бел.прев. ↑

[2] Вид руска народна хорова игра. — Бел.прев. ↑

ЗВЕЗДА НА ПУСТИНЯТА

*Понякога в пустинята се чуват гласове,
но никой не знае откъде са.*

Думи на един
бедуин

1

*Ела, о, господи, се моля аз!
Години трийсет в пясъци се скитам
и нося твоя огън, твоя глас,
и те очаквам, и за тебе питам.
Ела, о, господи, се моля аз!*

*Не съществуваши, разумът крейци,
ала сърцето ми във теб се врича,
и падам, и се мъча, виждаш ти —
душата ми не лъже, тя обича,
макар че друго разумът крейци.*

*Помилуй своя роб, потънал в скръб!
Не стигат сили в знойната пустиня,
изгрей пред мене като огнен стълб,
яви ми се, жадувам за светиня.
Помилуй своя роб, потънал в скръб!*

2

Дълго отправях към тебе молба,

*вярвах във своята смътна съдба,
вече не искам да чакам — о, не,
паднал на колене.
Сякаш в затвора врата изгърмя,
душно и страшно е в тази тъма,
ще ми се в бездната да се свлека,
господа да отрека.*

3

*О, създателю на светлината,
на съня, който дълго сънувам,
не познах твоя глас в тишината,
нито отговор чувам.*

*Мигар толкова чак си далече
и от своите думи се плашии?
Ето, късат се струните вече
от несгодите наши.*

*Аз на заем възхвали не искам —
по-добре е да стенат пленени,
щом не светиш за никой потиснат
и терзаеш смирили!*

4

*О, как си далечен! Към теб ще намеря ли път?
Простор на безлюдна пустиня очите ми мъчи.
А кости камилски по пътя ми само блестят
и бледа тревница в оскъдната почва се гърчи.*

*Скърбя и те чакам. Изникват градини, цветя.
О, радост! Растат, извисяват се палми зелени.
И стомни проблясват, звънтящи от бистра вода.*

По-близко, по-ярко. И тръпне сърцето смутено.

*„Оазис!“ — то шепне с боязън. Как сладко цъфтят
градините, пълни с живот, с празненства и възхита.
Но всичко изчезва! Тук-там само кости блестят.
И вятър полъхва, и жълтите пясъци смирта.*

5

*Но ето и вятърът спря да снове.
По-тих от смълчани по здрач лесове,
протяжен като океана,
без думи, но сякаш че думи кове,
в кълба от мъгла среброткана,
аз глас долових, сякаш той ме зове,
подобен на стихнали от векове
ехтения на урагани.*

6

*„Ще ме видиш, но в най-ненадейния час
за това няма никой да знае,
ще запее в душата ти изворен глас,
светлина ще трепти, ще сияе.
Ще ме видиш, но в най-ненадейния час.
Не скърби. Аз край тебе витая.*

*Ти възкликна, че много далечен съм аз
аз съм в теб, ти си в мен — неделимо.
Засега опази само чутия глас:
всичко цялост и смисъл си има.
С лъч невидим над тебе горя всеки миг
и на твоята правда и гордост съм вик.“*

*Там, дето лазурът с пустиня се сля,
звезда с ослепителен образ изгря.
Отгоре изплашено гледаше тя —
и литнаха бавно мечта след мечта.*

*Тих звън се дочу, пред смутения взор
растеше нагоре висок кръгозор,
без граници беше небето в зори —
и с тайни, но тайните то не разкри.*

*Изчезна пустинният лик на часа,
небе — и зад него пак небеса.
Живот уж, а той като сън отлетя.
И щастие вечно изгря, запламтя.*

Рим. Есента на 1897

СВОБОДА

На Валери Брюсов

*Мигар винаги от някого ще зависи моят ден,
и във мислите си пламенни няма цял да съм вгълбен?*

*Мигар ще се колеба, тръгна ли на път в нощта,
щом сърцето ми желае път към неизвестността?*

*Не, аз няма да излъжа с нищо своята звезда,
огнят ѝ щом ми свети в дни на радост и беда.*

*Огнен знак остави белег върху моето лице
и навсякъде ще слушам пламенното си сърце.*

*Ако стигна до морето, ще потъна в глъбини,
гледайки към светлината и прозрачните вълни.*

*Ако срещу мен се вдигнат върхове на планина,
в снежно царство ще замръзна под сребрилата
луна.*

*Ако ли в звезда загледан стигна пропаст някой ден,
аз ще падна, без да жала, върху камъка студен.*

*Но навсякъде ще вярвам само в своята мечта
и ще съм красив и волен като приказка в нощта.*

*Ако някой пожелае с нещо да ме промени,
с мене в гроба той ще легне — или в райски долини.*

*А за себе си потърсил свободата, вече знам,
че на друг ще я отстъпя, че на друг ще я отдам.*

*Зов дочуйте в тези струни — свобода и светлина.
В тихите води се ражда мощна пенеста вълна.*

*Слънцето цветята гали, в хоровода им искри,
а поиска ли — ще пламне и степта ще изгори.*

*Може някого да стопля или да го умъртва,
но докрай с душа свободна пътя си ще извървя.*

ОТ НИЩО ГОСПОД СЪТВОРИ...

*От нищо Господ сътвори
света — и с дух го озари.
Поете, с божата искрица
ти земни чудеса създай,
и сам, като небесна птица,
в дървото младо впил зеница,
се вдигай в синия безкрай:
там святка мълния-зарница,
там облаците на ята
летят към неизвестността.*

ОЧИ

*До някого спра ли сред белия ден,
знам: свързва ни участ една.
Напрегнато гледам в очите пред мен,
в дълбоките тъмни дъна.*

*И виждам — премазани — много слова,
убийства, зловещи лъжи,
и урви, и сригове, и синева —
безумства на алчни души.*

*Аз виждам, аз зная как бурята тук
приижда, руши и ечи.
И щом във очите погледна на друг,
той мигом затваря очи.*

ПО-ВНИМАТЕЛНИ БЪДЕТЕ

*По-внимателни бъдете с идолите развенчани,
твърде дълго сте се молили и сте давали обет.
Развенчаното величие с горди клепки ще остане
и пророкът-съчинител винаги ще е поет.*

*С падналите благороден благородният ще бъде,
слабият е бил надменен и дивакът е жесток.
Посред виковете бойни остани спокоен, мъдър,
и тогава ще ти кажа, че си цар, мъдрец и бог.*

*Слънчеви деца, недейте да забравяте за брата,
аз обичам ваашто утро, блянът ви и храбростта,
че над всички се надвесват залезът и тъмнината,
а в началото и края всички сме като цветя.*

*Разцъфтете, прецъфтете, многоцветно,
пълновластно,
и помнете, младо слънце докато над вас кръжи,
и смъртта, като живота, е чудесна и прекрасна,
и че царствено величие над гробовете лежи.*

ВЪЗХВАЛА НА УМА

*Умът и лудостта са равноценни —
излъчване и мрак, любов и мраз.
Два пътя те са, щом човек е пленник,
тавани ниски щом висят над нас.*

*Различен е умът и неподвластен —
добър и злобен, чудноват, проклет.
Английският е и мъглив, и ясен,
като морето с острови безчет.*

*А немският — строителен, себичен,
безсрамен — френският; със свой мащаб
е руският — юначен, фанатичен,
а скандинавският — вещаещ, сляп.*

*Испанският е ален като клада,
изгарящ като цвят на карамфил,
италианският — като измама сладък,
изтънчен, съблазнителен и мил.*

*Меч властен сякаш е умът латински,
а гръцкият — език на богове;
индийският — кошмарно-исполински,
свод на дъга със всички цветове.*

*Вълните на света са с цвят различен,
и аз, застанал мълком на брега,
оттук, о, Дух, пред който коленичим,
приветствам днес и брата, и врага.*

ПО СТЬЛБАТА

*Аз не вярвам в черното начало
въпреки че ни роди нощта,
и на слънцето са обещали
отговор сърцето и кръвта.*

*Аз не вярвам в никакви закони
Зная само, че на този свят
са безсилни строгите канони,
че животът е красив и млад.*

*Залезът и днес ще ме дочака.
Нощ ще падне, ще ме окове.
Но уханье разлива мракът,
мед струи от всички цветове.*

*Камък забележа ли случайно,
с цвят на хладна есенна гора —
аз познавам неговата тайна:
крие той най-огнена искра.*

*Слънцето едва ли ще е вечно,
ще посърнат всички цветове,
но в небето алено и млечно
светове приспиват светове.*

*В този свят за нас са отредени
непознати стълби до пещта,
но изкачваме ги устремени
и по-звънка става песента.*

Ще отгатнем там със всяка крачка

*своя изначален, първи час,
чули пак на старата бавачка
вечно-тържествуващия глас.*

ВЪЗХВАЛА НА СОНЕТА

*Обичам съвършенството — сонета
с надменната му горда красота,
на хубавица сякаш силуета
с изискана и нежна простота.*

*Ефирният ѝ стан, прибрал гръдта,
величествено с матов блясък свети,
полуоблечена във тищината
на своите коси полуразвети.*

*О, като теб сонетът е, любов,
на гъвкава снага ликуващ зов —
макар че и мъсти стихът напевен.*

*И неведнъж сърцето ми без жал
пронизвал е сонет изгарящ, гневен,
студен и точен, с блясък на кинжал.*

МОЖЕ ДА ЖИВЕЕШ СЛЕПЕШКАТА...

*Може да живееш слепешката,
да не искаш нищо от света,
да си вземеш сбогом с небесата,
щом цари наоколо смъртта.*

*Може да живееш безсловесен,
за мига да не изпитваш жал —
като орediaващ лес наесен,
като блян, отдавна помрачнял.*

*Можеш всичко скъпо да оставиш,
но не можеш чак до старини
всичко преживяно да забравиш,
да зачеркнеш миналите дни.*

НОЩ КРАЙ МОРЕТО

*Нощ край морето. Нощ край морето.
Тъмно и страшно. Пясъкът — жълт.
Колко съм тъжен. Нощ край морето.
Щастие има. Но няма път.*

*Гледам звездите. Най-нежно свети,
най-ярко свети една от тях.
Но щом погледне в нея сърцето,
тя се разсипва мигом на прах.*

*И аз умирам. Нощ край морето.
И ме залива с вълни нощта.
Нощ край морето. Нощ край морето.
Ще ме обикне само Смъртта.*

РАЗСЪМВАНЕ

*Дървета тъй прекрасни,
поляна, тишина.
Река почти безгласна,
мъглива пелена.*

*Топи се бавно мракът
в зелените листа.
И отговор очаква
да чуе мисълта.*

*Въпроси мълчаливи
на влюбени треви.
Росата милостива
цвета ще съживи.*

*Светило ярко, вечно,
надежда в утринта,
днес всичко е далечно,
отминала мечта.*

*О, ден с небе безкрайно,
изгрей над своя рай!
С лъчите си сияйни
ти пак ме пресъздай!*

ЗАКЛИНАНИЕ НА ВОДАТА И ОГЪНЯ

*Ще пална — знак, ще пална — знак
светлик на този бряг.*

Ела, но тихо.

*На камъка блести вода,
върви до мен с лъча-звезда,
на камъка блести вода.*

Ела, но тихо.

Един до друг, един до друг.

Май има някой тук.

Ела, но тихо.

*Дали ни чува в пустошта?
Виж пламъчето на свещта.
Пази водата във нощта.*

Ела, но тихо.

*Денят-Нощта, Нощта-Денят —
са наши роби. Ш-ът.*

Ела, но тихо.

*Ръка в ръка, следа в следа,
на камъка блести вода,
свети до мен с лъча-звезда.*

Ела, но тихо.

ЗВЕЗДИТЕ ВИЖ: ПО СВОЯ ПЪТ...

*Звездите виж: по своя път
за тебе и за мен горят.
За нас не мислят, но за нас
те светят в този късен час.*

*С тях небосклонът е красив,
сънят е вечен и щастлив.
Обикнеш ли ги, в този свят
ще бъдеш цял живот богат.*

*О, моя обич и звезда,
ти като тях бъди — мечта.
И нека само като звън
да бъда в този звезден сън.*

БЕЗ УКОРИ ТЯ СЕ ОТДАДЕ...

*Без укори тя се отдаде,
безмълвно целуваше тя.
— Как сладостно лъха прохлада,
как облакът пие вода!*

*Не каза: „Не трябва!“ Обети
не чакаше, не пожела.
— О, колко е тъмно морето
под синята нощна мъгла!*

*Бе моя без страх от възмездие,
от загуби и от беди.
— Как приказно греят съзвездия,
о, колко безсмъртни звезди!*

ИЗ „ТРИЛИСТНИК“

На Дагни Кристенсен^[1]

[1] Норвежка поетеса, преводачка, кореспондент на московското списание на символистите „Веем“. — Бел.прев. ↑

2. В ГРАДИНАТА МИ

*В градината ми греят рози бели,
до белите червени — тъй прекрасни,
а в моята душа — мечти несмели,
стеснителни, но страстни.*

*В живота те видях веднъж, любима,
веднъж мечта с мечтата тук се срещат,
гори в душата ми любов непобедима,
несвършваща, гореца.*

*Лицето ти пак виждам — побледняло,
косите ти — като вълна запалена,
очите ти с надежда потъмняла
и устните ти алени.*

*Веднъж, веднъж познах при теб, любима,
какво е щастие, от любовта забрава —
о, сянка моя, безтелесна си, но зрима.
Любов не се предава.*

*Омайна любовта е — гроздове узрели,
в душата ми звучат молитви страстни,
в градината ми греят рози бели,
до белите червени — тъй прекрасни.*

3. СЛЪНЦЕТО ЗАЛЯЗВА

*Слънцето залязва. Пак съм сам. И сам.
Слънцето напуска земния ни храм.
Светлина последна по върха личи —
сетният му поглед, сетните лъчи.*

*Въздухът изстива, от мъгла скован.
Някой тежко диша, във земята взрян.
Потъмняват бавно морските води.
— От нощта избягай, бързо си иди.*

*— Твоят дом къде е? — Само там е той,
дето с поглед следваш звездния порой,
дето с лъч просветват твоите мечти,
дето има слънце, дете си и ти.*

ЖЕНА ИЛИ ДЕТЕ, ИГРАЕЩО СИ С МЕН...

*Жена или дете, играещо си с мен
със ласкави очи или с целувка млада,
да те презирам аз е нужно всеки ден,
а те обичам аз, вълнувам се и страдам!
Към тебе се стремя, прощавам от любов,
и с теб живея аз и изтерзан, и страстен,
за всеки твой каприз на всичко съм готов,
ти всичко ми взemi — за погледа прекрасен,
за думите измамни, но като ведър звън,
за сладката ми скръб от бурните мъчения!
От звуци си море, с лъчи и странен сън,
приятел, вечен враг! Зъл дух и нежен гений!*

СКАТ

*Тръгна ли по ската тъмен, щом зрачи,
своята съдба погледна ли в очи,
под ракитите дочувам шепот тих,
радост пих, но със меда отрова пих.*

*А по ската път белее, пада мрак,
стръмнината е поръсил ситен сняг,
от небето месечина в този час
на сърцето ми говори с лунен глас.*

*„Де е стадото, овчарю немарлив?
Ако ти не ни от лятото щастлив,
цвете чудно и вълиебно сам открил,
стадото като звезди би преброил.*

*В краткото си време влязъл като в рай,
ти забрави, че началото е с край,
ти забрави, че със срок е този свят,
дъх отпил от изумителния цвят.*

*Ти забрави, че животът е с врати,
и че цъфналият цвят ще прецъфти,
есенен пожар когато запламтя,
се любуваше на чудните цветя.*

*Не видя как стадото се разпиля,
как горяха многолюдните села,
как почервения лесът като пожар,
как посърна лунноесенният чар.*

Сам със себе си остана посред път,

*вълчи сватби шумно вдигаше лесът,
и подстрил тънки рогове, сега
аз ти пея с лунна сила и тъга. “*

*Затанцуваха снежинките край мен,
побеля светът — замислен, притаен,
само нейде в снежната далечина
ниско до земята тлееше главня.*

*Месецът ли от небето свети там?
Или аз за своята участ пея сам?
Или бурята, вилнееща от глад,
ме изведе върху този стръмен скат?*

ДЪЖД

*И мишки зад вратата,
и дом, потънал в сън.
И капки по стената
се стичаха отвън.*

*Валеше тихо, вяло.
Звъня часовник плах.
С душа, от скръб преляла,
къде съм не разбрах.*

*Аз слях се с тази сънна
и тежка тишина.
В забравата потънал,
бях нощна тъмнина.*

*Като гробар отруден,
в настръхналия мрак
стената бръмбар буден
дълбаеше: „Тик-так“.*

*Равнил звука със точка,
във тъмното стаен,
с чукчето тънко, точно,
почукваше над мен.*

*И кратките мотиви
аз слушах до зори,
спокойни и приспивни,
повтаряха: „Умри.“*

И мъртъв, бездиханен,

*и изоставен тук,
дочувах този странен,
предричащ нещо звук.*

*И някой шепнешката
ме викаше насън.
И капки по стената
се стичаха отвън.*

НЕ МЕ ДОКОСВАЙ

*На всички Майки майка си, Земя,
а Океанът син е твой Баща.
Покой Небето е за паметта,
разнежва полската зеленина.*

*Живях във всичко — божя благодат.
Усецах: в мене Огънят гори.
Но моето сърце се умори.
Аз тихо спя. Не ме докосвай, Свят.*

РОГ ПАСТИРСКИ, ЗА КАКВО МЕ ВИКАШ?...

*Рог пастирски, за какво ме викаш?
Няма ли ги твоите стада?
В степите и в пустошта безлика
бродеше и броди пак беда.*

*За какво ли пееш тъжен, жален,
и душата мамии в порив плах.
Като тебе звънък и разпаден
бях и аз, но вече онемях.*

*Ветровете как ще спре тревата,
бурята — разцъфналият цвят?
Все ни се присънва свободата,
но дали я има в този свят.*

*Ти какво оплакваш тих, унесен?
Утрото ли нещо ще роди.
Птиците изняха своята песен.
Рог пастирски, не, не ме буди.*

НЕСРЕТА

*Не ме привлича съдържаната радост,
на родните огнища пепелта,
и не сънувам родните ливади,
градините, потънали в цветя.*

*Сърцето търси друга красота:
рева и тътена на водопада,
на морската стихия яростта,
на планините строгите грамади.*

*Сред други удоволствия живях,
и днес вървя с единствена утеха:
забравил що е плач и що е смях,*

*да будя сам боботецето ехо,
да виждам в урагана на нощта
величието вечно на света.*

„СБОГОМ“

*Който чул е тътена на вечното,
ще отмине тихата вълна —
и душа, докоснала далечното,
се усамотява в тишина.*

*А пред него — сенки и видения,
и край него — ден непомрачен,
облачета леки — мигновения,
музика без думи, сън блажен.*

*И не ще помисли за спасение,
във душата си го носи той —
час — в морето — за успокоение,
лодка посред сънния покой.*

*Бяла лодка, в синьото изчезнала,
като нежно „сбогом“ на света,
като поздрав, просиял над бездната
и угаснал във безкрайността.*

БЯЛА СТРАНА

*Моята страна е винаги във бяло,
път пред мен се носи, пълен със тревога.
Светлината — странна като в катедрала.
Сам съм. Няма никой. И говоря с бога.*

*Утре пак животът ще кладе огньове,
но не ще достигне топлина до мен.
Няма да се върне слънцето отново,
а в душата клетка — нито нощ, ни ден.*

*И макар че влача тежкото си бреме
и се точи пътят, пълен със тревога —
сам съм сред простора с умълчано време,
сам съм, няма никой и говоря с бога.*

ВОПЪЛ КЪМ ВЯТЪРА

*О, ветре леден в родните места,
ехтящ сред боровете многозвънни,
о, ветре пеещ в пропасти бездънни,
о, ветре скитащ волно над степта.*

*Пазач на песни в майския покой,
внушител на мечтите безразсъдни
и оплаквач на брегове отвъдни,
о, ветре шепнещ, чуй ме, аз съм твой.*

*Вземи ме, ветре, в белите си тайни,
от зимите духът ми побеля,
изпял докрая звуците омайни,*

*се умори от думи и дела.
О, ветре на пустините безкрайни,
вземи ме върху своите крила.*

АЗ ЗНАЯ КАКВО Е ДА СТЕНЕШ В НОЩТА...

*Аз зная какво е да стенеш в нощта,
да виждаш наоколо пустош изпръхнала,
да чакаш напразно сред зима настръхнала
да грейне навън пролетта.*

*Но зная и друго — че птичият глас
е хубав, защото е нежно ридание,
и горското зимно вековно мълчание
избирам пред ручея аз.*

ИЗ ЦИКЪЛА „В РУСИЯ“

1. САМО С НЕЯ

*Аз бях в Русия. Кряскаха врани.
Усецах повей на пролетта.
Колко ли мъка в теб е събрана?
Нас ни венчаха. Чак до смъртта.*

*Всякъде бях аз. И пак в Русия.
И пак тъгувам — няма гнездо.
Поleta бели, родни стихии,
при вас се върнах. Защо? Защо?*

*Кой иска жертви? Жертва съм сладка.
Кръв ли е нужна? Ето кръвта.
Но дай ми радост, целувка кратка
с нея, с Русия — със любовта.*

2. СБОГУВАНЕ

*Мен ме приеха. И ме венчаха.
Сърца горяха между цветя.
Защо ме мъчи тъга и плахост?
Аз под венчило бях със скръбта.*

*Често повтарях, че слънце златно,
че бог пресветъл живее в нас.
Влюбено пеех. Живях в палати.
На обич с обич отвърщах аз.*

*Днес светят тъжно моите свеци.
Път неизвестен пред мен блести.
Трябва! Кога ли пак ще се срещнем?
Аз сам не зная. Сбогом. Прости.*

В ДНИТЕ НИ МЕТЕЖНИ...

*В дните ни метежни
ще е все така —
миг възторг и нежност,
векове тъга.*

*Пълно съвършенство,
после скръб и зной.
И едно блаженство —
смъртният покой.*

*Жажда и наслада —
всичко укроти.
От живота радост
не очаквай ти.*

АВГУСТ

*О, август — ясен, нежен и спокоен,
с предчувствие за мимолетността,
ти позлати зелените листа,
заклучи чувствата в порядък строен.*

*Случайно може би денят е зноен —
по-сродна му е тъжната мечта,
на тихата прохлада прелестта
с почивка от живота неспокоен.*

*Стъблата жълти за последен път
звънят, преди на сърпа острието
да се извие между класовете.*

*В нивята тежки снопове лежат,
а във небето жерави летят
и се сбогуват с родните полета.*

ОТ КАКВО МИ Е ДУШНО? ОТ КАКВО МИ Е СКУЧНО?...

От какво ми е душно? От какво ми е скучно?

Аз изстинах към всяка мечта.

*Монотонен животът, дните — равни, беззвучни,
а пред мене лежи пропастта.*

Само миг, само крачка, и навек ще изчезна.

Сам — без хора, без огън, без мрак.

И защо ли се бавя пред последната бездна?

И не бързам към другия бряг?

Аз не съм оня весел полубог или гений

на възвишена горда мечта.

*Аз съм мрачен заложник, аз съм скръбният пленник,
а пред мене лежи пропастта.*

Само миг, само крачка за душата остават

и ще легне дълбока тъма.

*Уморен от въпроси, аз сега съжалявам,
че живях върху тази земя.*

ОТ ТЕБЕ БЯГАМ АЗ, ЧОВЕЧЕСТВО...

*От тебе бягам аз, човечество,
презираю твоята лъжа,
единственото ми отечество
си ти, съсипана душа.*

*А колко ми е скучно с хората,
едно и също виждам в тях.
В стиха съм влюбен и в просторите,
в случайния, най-сладък грях.*

*О, как обичам неподвластното,
целувка взета изведнъж,
възторга, сладкото прехласване,
стиха със струи пеещ дъжд.*

СЛЕПЕЦ

*Мили хора, пожалете ме и мен,
няма повече да видя слънчев ден.*

*Сам, като Едип, поисках слепота,
мъдър, а загивам аз от мъдростта.*

*Аз земята гледах — с цветове, с венци,
а видях във нея само мъртъвци.*

*Аз луната гледах — с бяла светлина,
а изпи кръвта ми бледата луна.*

*Слънцето погледнах, разгадах го аз,
и денят прекрасен помрачня завчас.*

*Същността на всичко в този свят видях
и в очите ми дълбоко легна страх.*

*Мили хора, пожалете ме и мен,
няма повече да видя слънчев ден.*

*Пожалете, падне ли над вас нощта,
съблазнения от своята мечта.*

ОТБЛЯСЪК

*Тъй както небесата тънат в сън,
и току блед отблясък бог изпрати,
но без да му отвърща тежък гръм —*

*така в ума ми се прокрадва звън,
проблясват сенки и лица познати,
изгубени в годините назад —*

*но гасне светлината като цвят,
на гробница прилича днес душата —
не отговаря на вика познат.*

КОЙ?

*Кой нощта над мен ще разлюлее,
ще отвори моите очи?
Аз не съм умрял. Скърбя. Живея —
слушайки как бурята бучи.*

*Тя с пожари диви ни стъписа,
с огнен дъжд, злини и съсипии.
Кой ли ще ми каже: „Събуди се.
Време е за тръгване. Стани“?*

*И разбрал, че свършва всяка злоба,
свой ще съм отново за света.
И ще се изправя сам от гроба,
за да стигна родните места.*

СБОГУВАНЕ С ДЪРВОТО

*Аз обичах дървото високо и древно,
в него пееха славеи нежно в нощта,
а под него вълните се люшкаха гневно
и шумеше пшеница, и ручей шуртя.*

*Аз обичах в дървото омайните птици,
те прелитаха леко от клон върху клон.
Планините вековни му бяха връстници
и покритият с мълнии сив небосклон.*

*Аз обичах във него спокойната дума
на върха, който буря вещае след миг,
и шума на подвижната есенна шума,
и сълзата небесна, отронена с вик.*

*Аз обичах дървото — в покой и стихии
със ресници на Вий^[1], сред мъха побелял.
То столетия тук носи име Русия —
със секира наострена в ствола му бял.*

[1] С това име малорусите наричат старейшината на гномовете, чиито ресници стигат чак до земята. — Бел.прев. ↑

КЛЕТНИКЪТ

*О, скръб във изтерзаната душа,
аз тебе призовавам за свидетел,
не съм повярвал в сладката лъжа
и не потърсих път към рая светъл.*

*Аз помнех за онези, чийто зов
с проклятие посрещаше небето —
привличаше ме жребият суров
и ме зовяха братята ми клетки.*

*Не с ангелския, с демонския смях
аз своя път печален съм изскитал,
и моите дни сред земната обител
се разпиляха като шепи прах.*

ЕДИН ИЗВОД

*Светът най-сетне ми е ясен,
кои сме, от какъв сме сой.
С единството му съм съгласен,
и целият Всемир е мой.*

*Стихиите му аз познавам
и всяка дума, всеки знак.
Тук не за пръв път преживявам,
а жива е душата пак.*

*И тук сред старите планети
създателят на нови бях.
Възраждането под небето
и чародейството възнях.*

*Метала, без да се отчая,
аз хвърлях в бляскавата жар,
че и в началото, и в края
е силен, който бил е стар.*

*Аз знам, че има и забрава.
Но ми е сладко — ням, без глас,
нещата да доразгадавам,
да мразя и обичам аз.*

*Прекрасна и завидна орис —
свободен и в окови бях.
О, аз съм волността в простора,
живот и смърт, и страст, и страх.*

Не само хармоничност крие

*витиеватият ми стил —
ако поискам ще убия,
а може би съм и убил.*

*Но идва време на надежда,
пронизва спомен мрака пуст,
скиталчествата ме отвеждат
при ясноликия Исус.*

*При онзи, който уж не страда,
а страдайки за всички, тих,
от нищите души създаде
блестящ и мелодичен стих.*

*Той, кротък като дъх на птица
или жесток от векове,
звучи в звъна на броеница
и в мелодични редове.*

*Съчувствен, многолик и властен,
той среща с весело лице
онези, дето с порив страстен
вървят след своето сърце.*

*Смъртта му, хора, забравете!
Не вярвайте, че е разпнат!
С усмивка нежна на лицето,
той силен е, богат и млад.*

*Красив и мъдър, и спокоен,
светкавиците укротил,
той, привлекателен и строен,
ни води вечно към Април.*

*Той гледа как препускат леко,
как тътнат мълнии в нощта
не някакви си дваисет века —*

от вечността във вечността.

*Дали е с ризница на пътя,
или облечен във хитон?
Но звездният печат е скътан
в най-страшния и тежък стон.*

*Той на земята изумрудна
предрече радост и беда,
извършил първото си чудо —
направил вино от вода.*

*Бездънно някакво значение,
след зимата събудил Май —
разбойника за миг мъчение
той взе във вечния си Рай.*

*Пороят звезден на простора
не подкопава брегове —
гласа му там търсете, хора,
приема той и врагове.*

*Не с дяволски, с черти Христови
Човекът е възнаграден,
и ако удря и злослови —
за кратко той е заслепен.*

*И ако дяволска прокоба
го стигне в дългия му ден,
потърсил мъст, скован от злоба
за кратко той е заслепен.*

*Той с пламъка на своята ярост
на себе си вреди, вбесен,
във маранята на Кошмара —
за кратко само заслепен.*

*И този миг ще се протека
през идни дни и времена,
но някой ден ще рухне мракът
в божествената Светлина!*

КОНСТАНТИН ДМИТРИЕВИЧ БАЛМОНТ — ЖИВОТ В ДАТИ

1867 — Роден на 4 юни в имението Гумнишче, Шуйски уезд, Владимирска губерния. Баща му — Дмитрий Константинович Балмонт, небогат помещик, през целия си живот служи в Шуйския уезд като местен пълномощник, съдия, председател на земската управа. Според Балмонт — „тих, добър, мълчалив човек, който най-много цени свободата, селото, природата и лова“. Майка му — Вера Николаевна Лебедева — е жена властна и необикновена. „Майка ми — пише Балмонт — беше високообразована, умна и изключителна жена. Тя ме въведе в света на музиката, словесността, историята и езикознанието. Тя първа ме научи да разбирам красотата на женската душа, а тази красота смятам, че изпълва цялото ми творчество.“

По семейни предания предците му са преселници от Скандинавия или Швеция, а фамилията Балмонт първоначално е звучала Баламут. Не е известно кой я е преименувал по френски маниер, но такава френска фамилия действително съществува. Колкото до смяната на ударението, самият поет в писмо от 30 юни 1937 година до В. В. Оболянинов дава следното обяснение: „Баща ми произнасяше фамилията ни Балмонт, заради каприза на една жена аз започнах да я произнасям Балмонт. Но мисля, че правилното ударение е първото.“

Балмонт написва първите си стихотворения десетгодишен.

1884 — Изключен е от гимназията (VII клас) заради участие в кръжок, занимаващ се с разпространение на нелегална литература. Благодарение на връзките и усилията на неговата майка, му е разрешено да продължи в гимназията във Владимир, която завършва през 1886 година.

1886 — През есента постъпва в Юридическия факултет на Московския университет, но за участие в студентски вълнения през 1887 г. е изключен и изпратен в Шуя под надзор на полицията. През септември 1888 г. е възстановен, но малко по-късно сам напуска университета. През 1889 г. постъпва в Демидовския лицей в

Ярославъл, но не го завършва, защото, както той сам си спомня по-късно, увлеченията по немската литература и превеждането на Ленау и Гьоте са много по-интересни от заниманията с юридическите науки.

1890 — След несполучлив брак с Лариса Михайловна Гарелина, след битови неуредици и нервна криза Балмонт прави опит за самоубийство. Той скача от третия етаж на хотела, в който живеят с жена си, но оцелява и остава задълго прикован на легло.

Излиза първата му книга „Сборник стихотворений“, която не му донася нито радост, нито успех. Унищожава почти целия тираж. Благодарение на приятели, получава поръчки за преводи.

Балмонт продължава преводаческата дейност до края на живота си. Той превежда от грузински, арменски, литовски, български (народни песни и „Русия“ на Иван Вазов), испански, английски и други езици. Марина Цветаева пише за Балмонт: „...Изучил 16 езика, той говореше и пишеше на особен, 17-ти език, на балмонтovski.“

Плод на огромния му труд са преводите на „Слово за Игорovia полк“, три книги на Шели, три книги на Едгар По, четири книги на Калдерон; превежда още Оскар Уайлд, Кристофър Марло, Лопе де Вега, Тирсо де Молина, Хауптман, Зудерман, Словацки, Врѣхлицки, Руставели, югославски народни песни и гатанки, литовски народни песни, „История на скандинавската литература“ и други над 10 000 печатни страници.

1894 — Излиза книгата му „Под северным небом“. Отзивите, общо взето, са положителни, но с редица уговорки. Отдава се дължимото на изяществото на формата, музикалността на стиха и усета за думата.

1897 — През есента Балмонт е поканен в Англия, чете лекции по руска поезия в Оксфорд. До края на века пътува много: Франция, Холандия, Англия, Италия, Испания.

1899 — Избран е за член на Обществото на любителите на руската поезия. Една след друга излизат книгите му: „Тишина“(1898), „Горящие здания“(1900), „Будем как солнце“(1903), които имат голям успех.

1904—1905 — Издателство „Скорпион“ отпечатва двутомник събрани съчинения, а през периода 1907—1914 — пълни събрани съчинения в 10 томи. Първото десетилетие на новия век е време на

най-голяма популярност на Балмонт. За него пишат Горки, Блок, Брюсов, Бели, Городецки, Чуковски, Аненски, Балтрушайтис и др.

Балмонт издава 35 поетични и 20 белетристични книги. Невъзможно, а и ненужно е да изредим всички заглавия, но ще споменем някои от тях освен споменатите по-горе: „Литургия красоты“, „Жар-птица“, „Птици в воздухе“, „Хоровод времен“, „Зарево зорь“, „Ясень“, „Сонеты солнца, меда и луни“, „Дар земле“, „Марево“, „В раздвинутой дали“, „Светлослужение“ и др.

1905 — През януари заминава за Мексико и САЩ. През лятото се връща в Русия. Сътрудничи на „Новая жизнь“, пише сатирични и изобличителни стихотворения, ораторства по митинги. Жена му Е. А. Андреева-Балмонт споделя: „През 1905 година той страстно се увлече от революционното движение, по цели дни прекарваше на улицата, строеше барикади, държеше речи.“

Заминава за Париж за повече от 7 години.

1912 — Предприема грандиозно околосветско пътешествие: Лондон, Плимут, Канарските острови, Южна Африка, Мадагаскар, Южна Австралия, Полинезия, Цейлон и др.

1913 — След обявената амнистия се връща в Москва.

1914 — Войната го заварва във Франция, връща се в Русия през 1915 година, изнася лекции-концерти по цялата страна — от Свердловск до Омск и от Харков до Владивосток.

1917 — Възторжено приветства Февруарската революция и крушението на царизма. На първо време посреща Октомврийската революция напълно лоялно. По-късно я отхвърля, трактува я като „насилие“. В мечтите му революцията винаги се е съчетавала с Красотата — желана, недостижима, и колкото по-недостижима, толкова по-желана. Когато революцията става реалност, тя му се струва груба и дори страшна. И той я отхвърля.

1920 — Прави постъпки да замине в чужбина. Заминава в командировка за една година. Но тази година продължава 22 години, до края на живота му. Животът в емиграция се оказва много тежък за житейски неприспособения Балмонт. В писма до свои приятели той постоянно говори за нищетата и мизерното положение, в което се е оказал. „Извинете ме за неприветливото писмо. Дължи се на това, че до смърт съм омръзнал на самия себе си. Мисля си: «Поне да бях умрял».“ Но макар че живее трудно, че тежко преживява раздялата с

родината, до края на живота си Балмонт не отстъпва от враждебната си позиция спрямо новия държавен строй.

1942 — на 24 декември умира в окупирания от хитлеристите Париж, в приюта „Русский дом“. Погребан е в Нуази-ле-Гран, близо до Париж.